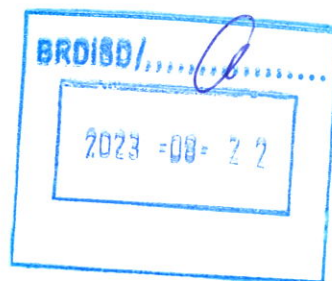

Prof.zw. Grażyna Korpala
Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki
Akademii Sztuk Pięknych im J. Matejki w Krakowie
emeritus

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Krzemińskiej-Maciejko
pt. *Chorągiew z przedstawieniem Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów z klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach na tle barokowych, haftowanych chorągwi dominikańskich w zbiorach polskich. Technologia i technika wykonania , a problematyka konserwatorska.***

Promotor pracy dr hab. Joanna Czernichowska prof. ASP, promotor pomocniczy dr Monika Stachurska

Praca sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja i restauracja dzieł sztuki na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie

Sztuka konserwacji wpisana trwale w ochronę dziedzictwa materialnego zmusza artystów konserwatorów do stałej weryfikacji dotychczasowych osiągnięć poszerzanych szczególnie o coraz to doskonalsze badania instrumentalne. Ten aspekt uprawianej dyscypliny w konfrontacji ze tkaniną historyczną wymaga szczególnej refleksji. Konserwacja tkanin co oczywiste, to zajęcie trudne i niezwykle pracochłonne wymaga także szczególnych predyspozycji i umiejętności „wnikania” w poddany analizom obiekt. Badania, ~~nie tylko~~ laboratoryjne, dają nam szerokie możliwości identyfikacji zastosowanych materiałów oraz kolejnych nawarstwień konserwowanego dzieła, aliści- to konserwator typuje dany materiał do analizy, uzasadnia potrzebę ich wykonania, czy też ewentualną weryfikację wyników, jak również konieczność poszerzenia badań w trakcie kolejnych etapów prowadzonych prac. To właśnie on analizując badania ponosi odpowiedzialność za ich interpretację. Autorzy prac konserwatorskich swojej wiedzy, wnikliwości, wrażliwości artystycznej i zdolnościom organoleptycznym, graniczącym z „synestezją” potrafią właściwie rozszyfrować badany obiekt, dostrzec najdrobniejsze nawet te, wydawałoby się niedostrzegalne i ulotne ślady. Świadomość przeoczenia czy ich utraty determinuje każdy kolejny krok, by właściwie zdekodować obiekt i zinterpretować zawartą w obiekcie historię. Znakomitym przykładem takiego podejścia do badań i prac realizacyjnych jest praca doktorska mgr **Agnieszki Krzemińskiej-Maciejko**.

Kwestia przemijania dzieł sztuki odgrywała zawsze i nadal odgrywa w rozważaniach konserwatorskich rolę kluczową, jednakże przemijanie, wpisana w artystyczną niezwykle ważną z punktu widzenia historii i kultu religijnego tkaninę, jaką jest poddana badaniom i zabiegom konserwatorskim „*Chorągiew z przedstawieniem Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów z klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach* skłania do refleksji nad rozumieniem procesu konserwacji, który wykracza poza koncepcje tradycyjnie pojmowanego przedmiotu sztuki konserwacji. Istnieje bowiem trudność połączenia praktyki stosowanej i rozwijanej na potrzeby sztuki klasycznej malarstwa czy rzeźby z przyjętymi praktykami odnoszącymi się do tego rodzaju dziedzictwa związanego z kultem, bogatego w historię, będących zarazem szczególnymi dziełami sztuki. Autorka pracy pt. *Chorągiew z przedstawieniem Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów z klasztoru oo. Dominikanów w Gidlach na tle barokowych, haftowanych chorągwi dominikańskich w zbiorach polskich. Technologia i technika*

wykonania a problematyka konserwatorska, z pełną odpowiedzialnością i znajomością problemów dekodując powyższe dylematy. Z powodzeniem porusza się w szeroko pojętym zakresie badań interdyscyplinarnych, potęgowanych wymagającą skorygowania historią chorągwi, jej skomplikowaną i bogatą materiałowo techniką wykonania, technologią kolejnych nawarstwień, że nie wspomnę o rozmiarach przedmiotu badań. Doktorantka z powodzeniem podejmuje próby określenia pierwotnego wyglądu chorągwi gidelskiej. Ustala chronologię oraz interpretację kolejnych przekształceń, skomplikowanych splotów, odczytuje ślady wzajemnych powiązań, rozpoznaje dodane na przestrzeni dziejów materiały skupiając się nad wyeksponowaniem najstarszych chronologicznych fragmentów, i co godne podkreślenia z dużym wyczuciem rozwiązuje zagadnienia stylistyczne, tworząc bazę dla konsekwentnie realizowanego tematu. Poddaje analizie porównawczej zachowane w zbiorach polskich unikatowe, rozproszone, barokowe haftowane chorągwie z kręgu sztuki dominikańskiej, jako tło i punkt odniesienia do chorągwi z sanktuarium w Gidlach, tym samym, co istotne, wpisuje badania w szeroko rozumiany, targany wichrami historii pejzaż kulturowy dominikańskich zgromadzeń. Proszę wybaczyć tę metaforę, ale biorąc pod uwagę tak trudne, czasochłonne i żmudne do zrelacjonowania badania, a także prace konserwatorskie, nie można zostać obojętnym na zawartą w tekście dyskretną poetykę, która wzbogaca dysertację o jej humanistyczny wymiar.

Muszę przyznać, że prezentowany temat już na wstępie odsłania ogrom pracy i poszukiwań archiwalnych, potwierdzając opanowanie warsztatu naukowego Autorki. Opracowany przez Agnieszkę Krzemińską-Maciejko stan badań nad barokowymi chorągiewkami dominikańskimi ze zbiorów polskich, przeprowadzona kwerenda materiałów źródłowych dotycząca chorągwi z Gidel to poważny materiał dla szerokiego grona badaczy. Doktorantka w oparciu o prowadzone badania potwierdza związek chorągwi od momentu powstania z sanktuarium w Gidlach, zarazem odsłania ciekawe losy świątyni w kontekście historii zgromadzenia dominikanów na ziemiach polskich. Pokazanie tła historycznego i roli zakonu kaznodziejskiego na terenach Rzeczypospolitej pozwala w całej rozciągłości zrozumieć skomplikowane losy badanej chorągwi oraz trudności z określeniem i wyborem pozostałych zachowanych barokowych chorągwi z kręgu dominikańskiego.

Niewątpliwym osiągnięciem w prezentowanej pracy było poddanie analizie porównawczej chorągwi z przedstawieniem *Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów* z innymi zachowanymi w zbiorach polskich barokowymi chorągiewkami z kręgu sztuki dominikańskiej. Analizowane chorągwie są obiektami złożonymi pod wieloma względami tak zastosowanych różnych technik, jak i użytych materiałów. Autorka opracowała odpowiednią metodykę analizy porównawczej oraz sposób dokumentowania uzyskanych wyników. Zebranie obszernych informacji dotyczących poszczególnych, wybranych chorągwi przedstawiła w formie tabelarycznej. Taka forma prezentacji dała możliwość umieszczenia podstawowych danych inwentaryzacyjnych, czytelnego porównania użytych materiałów, techniki, informacji wynikających ze skomplikowanej budowy poszczególnych chorągwi, kolejnych nawarstwień historycznych oraz przekształceń obiektu. Czytelna analiza porównawcza poszczególnych chorągwi pozwoliła zaprezentować zrealizowane projekty konserwatorsko restauratorskie chorągwi; lubelskiej, krakowskiej z 1636 roku, janowskiej i warszawskiej. W przypadku wszystkich chorągwi najstarsze dekoracje hafciarskie stanowią istotny element artystyczny, są nośnikami treści ikonograficznych zatem stanowią istotną bazę badawczą porównawczą, tym bardziej, że nie uległy drastycznym zmianom. Wyniki przeprowadzonej analizy porównawczej techniki wykonania i użytych materiałów pozwoliło Autorce wytypować pewne cechy wspólne chorągwi gidelskiej do chorągwi krakowskiej wykonanej po 1648 roku, warszawskiej i janowskiej.

Porównanie celów i założeń konserwatorskich w odniesieniu do poszczególnych chorągwi, zwłaszcza stanowiących tematy prac magisterskich wykonanych na warszawskim Wydziale, pozwoliło na określenie wspólnej w ujęciu ogólnym problematyki dotyczącej konserwacji i restauracji, barokowych haftowanych chorągwi dominikańskich, potwierdziło również analogiczny sposób podejścia do większości prezentowanych chorągwi. Wszelkie działania konserwatorskie, jak już wspomniałam, podporządkowano uczytelnieniu i wyeksponowaniu najstarszych elementów.

Rezultaty przeprowadzonych przez Doktorantkę analiz niewątpliwie wytyczyły na przyszłość kierunek badań konserwatorskich.

Trudno w ramach ograniczających recenzję odnieść się do kolejno omawianych przez Autorkę zagadnień, szczególnie dotyczących prac konserwatorskich prowadzonych zgodnie z sztuką konserwacji tkanin, znakomicie omówionych i udokumentowanych i zasługujących na wysoką ocenę. Wymiary obiektu nie ułatwiały zadania. W tym kontekście muszę tutaj wyraźnie podkreślić, że najtrudniejsze prace związane z oczyszczaniem poszczególnych elementów usunięcie korozji z nici i elementów metalowych, usunięcie kolejnych nawarstwień z pierwotnych haftowanych powierzchni wymagało poszukiwania nowych metod, a także modyfikacji dotychczas stosowanych, dotyczyło to również zabezpieczenia elementów tekstylnych i uzupełnienia ubytków. Wykonane zabiegi zrealizowane na wysokim poziomie potwierdzają właściwe rozpoznanie materii, trafne odczytanie artystycznego wyrazu dzieła i co istotne podjęcie dobrych decyzji. Ten dowód profesjonalizmu i artystycznej wrażliwości jest proporcjonalny do wszystkich rozwiązywanych problemów związanych z dysertacją. Doktorantka opisując powyższe zadania udowadnia, że konserwator chcąc chronić dzieła musi zmierzyć się z szerokim spektrum poruszanych zagadnień, zweryfikować dotychczasową wiedzę i przyjąć odpowiednią strategię związaną z oceną konserwatorską stanu zachowania i ustalenia przyczyny zniszczeń w kontekście procesu tworzenia, zastosowanej techniki, użytych materiałów, a także analizowania ich w odniesieniu do historii.

W dysertacji odnajduję również głębsze pokłady refleksji dotyczące rozwiązywania dylematów z punktu widzenia materialnej autentyczności i kategorii etycznej. Doktorantka z pełną odpowiedzialnością realizuje pracę mając na uwadze, że podstawą podjętych decyzji będzie zawsze zrozumienie dobra kulturowego w aspekcie poznania jego kontekstów i wypracowania mądrego kompromisu, indywidualnie dla każdego poddanego konserwacji dzieła.

Szeroki wachlarz metod badawczych, jak również sposób ich prezentacji oraz interpretacji został opracowany w odniesieniu do aktualnej literatury przedmiotu. Jasność sformułowań, w pracy pisemnej, umiejętność przekazu najbardziej skomplikowanych procesów badawczych i wykonawczych sprawia że, czyta się pracę z przyjemnością. Należy wspomnieć, że zbiór badań, uzyskanych wyników, obserwacji i analiz oraz sprawozdań z przeprowadzonych w ramach projektu badań, został umieszczony w załącznikach nr 1 i 2 tj. dwóch odrębnych tomach, które stanowią integralną część dysertacji.

Na zakończenie chciałabym podkreślić że praca doktorska **mgr Agnieszki Krzemińskiej-Maciejko** jest nie tylko pierwszym, szerokim opracowaniem. *Chorągiew z przedstawieniem Matki Bożej w płaszczu opiekuńczym adorowanej przez dominikanów*, ale także niezwykle ważnym etapem w konserwacji haftowanych barokowych chorągwi. W dużym stopniu poszerza wiedzę na temat tego rodzaju tkanin na terenach Rzeczypospolitej stanowiąc cenną pozycję dla elitarnego grona konserwatorów tkanin oraz szerokiego grona badaczy okresu baroku.

Recenzowana praca pozwala optymistyczniej patrzeć na losy delikatnej materii jaką są historyczne tkaniny, często porzucane i odchodzące w niebyt. Zapewnienie im ochrony, lub w miarę możliwości ekspozycji czy też stworzenie odpowiednich warunków magazynowania

pozostaje nadal palącym problemem. Mam gorącą nadzieję że omawiana dysertacja zostanie opublikowana o co postuluję w niniejszej recenzji.

Na marginesie pozwolę sobie zwrócić uwagę na działalność artystyczną Doktorantki. Pomijając prezentowany w dokumentacji znaczny dorobek naukowy, udział w projektach, jak również liczne imponujące zrealizowane prace konserwatorskie, moją uwagę zwrócił autorski dorobek artystyczny Doktorantki. Reprodukowane własne tkackie kompozycje, a także inspirowane historycznymi technikami obrazy są rzadkością w dzisiejszym świecie artystycznym. Ta trudna forma wypowiedzi artystycznej ^{6 c. 10 c.} ~~jest~~ w zaniku, cieszy oko i zasługuje na uznanie.

Praca doktorska to 306 stron wydruku komputerowego, zawiera starannie dobraną i opracowaną bogatą bibliografię w tym prace niepublikowane i źródła internetowe. Imponujący zestaw tabeli oraz ilustracji wzbogaca pracę stanowiąc swoisty przewodnik wtajemniczający odbiorcę w bogaty materiałowo i delikatny w swej strukturze świat barokowych haftowanych chorągwi dominikańskich. Dwa tomy załączników :zał. Nr1 liczący 106 stron zawiera prezentację metodyki badań i ich dokumentację dotyczącą, techniki wykonania oraz charakterystykę użytych materiałów, załącznik nr 2 to oddzielny tom zawierający szczegółowe raporty z badań analitycznych, Te dwa tomy integralnie związane z dysertacją w istotny sposób budują i wzbogacają pracę. Należy także podkreślić wysoki poziom reprodukowanych fotografii dokumentujący obiekty oraz przebieg badań i przeprowadzonych zabiegów.

W ocenie teoretycznej pracy zgodność treści z tytułem, zakres oraz trafność rozwiązań jak również dobór wykorzystanych źródeł oceniam wysoko. Powyższa ocena dotyczy także strony formalnej pracy, języka i na wysokim poziomie materiału dokumentacyjnego.

Konkluzja

Intelektualna, badawcza i artystyczna wartość przedstawionej do recenzji rozprawy doktorskiej spełnia warunki określone w art. 13.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65 poz. 595 z późn. zmianami) i wnioskuję do Szanownej Rady Dyscypliny Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie o dopuszczenie **mgr Agnieszki Krzemińskiej-Maciejko** do dalszych etapów w przewodzie doktorskim w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Kraków 31.07.2023

Grażyna Korpál